

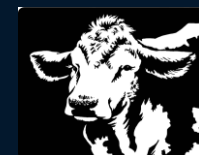
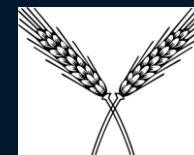
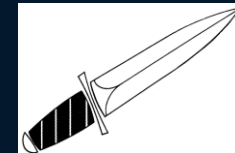
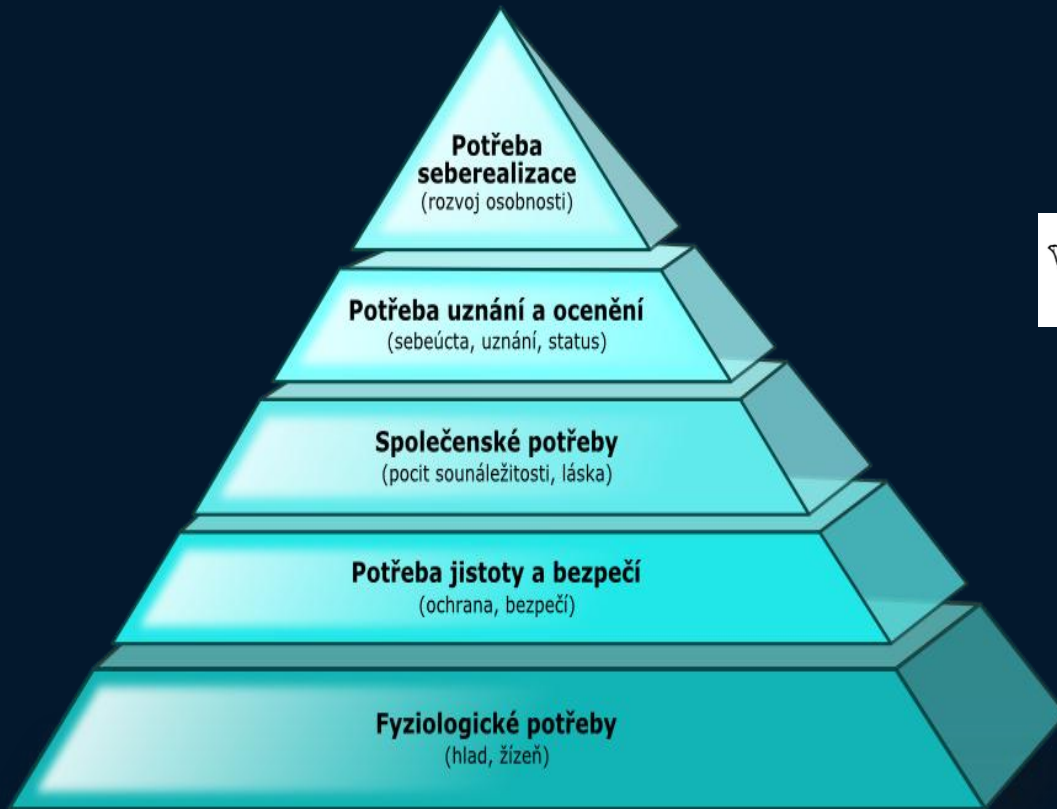

Historie peněz

Vladimír Krupa

Letní Akademie Mises
Institutu
2011

Jaký druh komodit získával postavení peněz?

Obilniny v roli peněz?

.První co lidé na trhu běžně měřili (objem) a vážili

Systém Mezopotámie a středomoří

zrnka ječmene – *še*

$180 \text{ še} = 1 \text{ šekel (cca 8,5g)}$

$60 \text{ šekelů} = 1 \text{ mina (cca 0,5 kg)}$

$60 \text{ min} = 1 \text{ talent (cca 30 kg)}$

$.1 \text{ mina} = 100 \text{ drachem} = 50 \text{ statérů}$

.drachma (řec. „uchopit“) – pův. kolik se vešlo do hrsti

.statér – pův. identická závaží kladená na obě misky vah aby se zjistilo, jestli jsou váhy v rovnováze. Později označení dvojnásobku nějaké jednotky.

Čínský systém

zrnka prosa – *shu*

$100 \text{ shu} = 1 \text{ ch'u (cca 0,65g)}$

$24 \text{ ch'u} = 1 \text{ liang (cca 15,6g)}$

$5 \text{ ch'u} = \text{wu-ch'u}$

Reformou v roce 666 n.l. byl jeden *liang* rozdělen na 10 podjednotek *ch'ien*. *Ch'ien* je dnes v Čínštině jedním ze slov pro „mince“ nebo „hotovost“.

Dobytek v roli peněz

.První písemně doložené měřítko bohatství

Prosadil se hlavně mezi nomádkými pasteveckými kmeny, které osidlovaly středomoří ze severu. Přetrval v roli peněz dlouho do doby, kdy vznikla trvalá osídlení.

.Výhody: dostatečná životnost, transportoval se vlastní silou, v místech, kde byly prakticky neomezené „společné pastviny a dobytek byl pod širým nebem byly mizivé náklady na jeho udržování. V kultuře, kde byla velikost stáda měřítkem bohatství a postavení, ho bylo nabízeno na trhu vždy jen omezené množství. V podmínkách primitivního zemědělství byly přirozené přírůstky stáda malé.

.Nevýhody: pro městského řemeslníka bylo složitější a nákladnější opatrovat dobytek. Náklady na udržování dobytka stouply s rozvojem zemědělství a omezením pastevních ploch. Zvýšily se jeho přirozené přírůstky.

.Pokuty a platby v dobytku jsou jak v Athénských Dracónových zákonech (okolo 600 př.n.l.) tak v zákonech Římských (lex Aethernia Tarpeia, lex Menenia Sextia, okolo 450 př. n.l.)

.Lat. *pecunia* - jmění, majetek, peníze – je odvozeno od *pecus* – dobytek. *Peculatus* – zpronevěra, defraudace – původně znamenalo odehnání dobytka ze společné pastviny.

Lastury jako peníze

.Zvláštnost vývoje na dálném východě a v Africe?

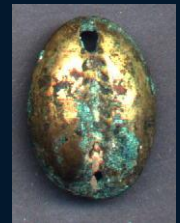
„Zboží uspokojující přirozenou tohou vyniknout vzhledem nad ostatními příslušníky kmene, se často stávalo zbožím univerzálně nejžádanějším.“ (C. Menger)

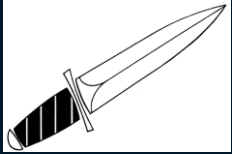

Lastury zavinutce se do Číny dostaly okolo roku 1100 př. n.l. Jako část válečné kořisti. Staly se žádanou a drahou ozdobou (v Číně se přirozeně nevyskytují). Z různých materiálů byla vyrobena řada napodobenin těchto lastur (z kostí, polodrahokamů, želvoviny, z bronzu), které pak obíhaly spolu se skutečnými lasturami. (Bohužel vzájemné hodnotové poměry mezi originály a těmito napodobeninami nejsou známy). Velikost těchto lastur byla většinou 2-4 cm.

.Významným nebožtíkům se tyto lastury vkládaly do úst (v hrobce jednoho císaře se jich takto našlo šest)

V určitých částech Afriky se lasturová měna používala až do 19. století. Okolo roku 1600 jste si za dvě lastury mohli v Ugandě koupit ženu. V roce 1911 byla lasturová inflace taková, že na koupi krávy jich bylo potřeba 2000.

Kovy jako peníze

.Vývoj v Evropě a Malé Asii

.Nejprve pravděpodobně slouží ke zprostředkování směny souběžně s dobyt看m konkrétní kovové výrobky – zemědělské nástroje, zbraně, ozdoby (přímé jednoznačné doklady k tomuto stupni ale chybí).

.Později se začne užívat při směně samotný hrubý kovový materiál na váhu.

.Tento materiál se začne značit podle svojí ryzosti. Značky na slitcích mají často zvířecí podobu. Je možné, že některé slitky byly zhotoveny v takové váze, aby hodnotou odpovídaly danému zvířeti. (Teorie C. Mengera. Mají-li získat nově se prosazující peníze širší akceptovatelnost, dost pomůže dát je do nějakého vztahu s již zavedeným platidlem).

.Vrcholným stupněm vývoje je pak mince, která má stanovenou jak ryzost tak váhu a obojí je garantováno autoritou (většinou vladaře), který na ní nechá orazit svojí pečeť.

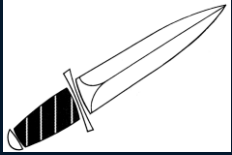
Vývoj v Číně

Při směně zboží mezi většími sídly a venkovem jako platidlo slouží železné nářadí, které obchodníci jezdí na venkov směňovat s rolníky za jejich úrodu.

Ve větších sídlech a mezi obchodníky se používají bronzové slitky, později značené podle své váhy.

.Někoho napadne vyrobit zmenšené kopie náčiní (rýčů a mačet) z bronzu, které se stávají pro rolníky při směně přijatelné. Při vývoji směny od věcí, které člověk sám nějak přímo využívá k věcem, které může využít jen nepřímo, je občas dobré jeho představivost popostrčit.

.Čínská tradice připisuje prakticky všechny nejvýznamější vynálezy buď přímo Císaři nebo alespoň někomu na jeho dvoře. Vynález kulatých bronzových mincí s otvorem uprostřed je připisován úředníkovi jménem *T'ai Kung* (cca 1100 př. n.l.)

Kovy jako peníze

.Vývoj v Římě

.Aes rude (hrubá měď)

.Aes signatum (značená měď).
Jen vzácně se dochovaly kusy v celku. Pro menší platby se od slitků odštípávaly menší kousky.

.Aes grave (těžká měď). První mince, základním nominálem librální as (326g těžký, 7 cm v průměru). Zde s dvěma tvářemi boha Januse.

Vývoj v Číně

Váha 6ch'u

rýče – denominace v násobcích 6 ch'u

mačety – denominace v násobcích 10 ch'u

Mince byly až do 6 stol. n.l. Označovány svým hmotnostním nominálem

Lingvistika okolo peněz

·V řeckých koloniích na Sicílii a v jižní Itálii se stala základní hm. jednotkou *litra* – $\frac{3}{4}$ miny z domovského Řecka. Římané jí převzali jako *libru*. Římská *uncia* (unce) znamená 1/12 nějaké základní jednotky.

·Slovo *libra* původně označovalo váhy (přístroj na vážení) nebo závaží kladené na váhy. Z latinské fráze *libra pondo* – jednu libru vážící – přešla do germánských jazyků jako *pound* nebo *pfund*.

·Výraz pro peníze či mince v řadě jazyků (ital. *moneta*, franc. *monnaie*, angl. *Money*, něm. *Munze*) se odvozuje od chrámu Juno Monety („upomínající“ či „varující“, aspekt bohyně Juno jako strážkyně paměti a rádkyně v politických rozhodnutích vůdců) který stál na severní výšině Kapitolu a kde se za Římské republiky razily peníze.

·Řada pojmů souvisejících s penězi nebo placením je odvozena od *aes* nebo *aeris* (měď, bronz) a *pendere* (vážení, vážit).

·*Aestimare* = ocenit, ohodnotit

·*Pensio* = splátka, platební lhůta

·*Stipendium* = poplatek, mzda

·I v biblické hebrejštině je stejný výraz pro „vážit“ jako pro „platit“ - *shaqal*.

